ВІДГУК

рецензента – заступника директора Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ кандидата юридичних наук, доцента Шруб Інни Володимирівни на дисертацію Романова Максима Юрійовича на тему «Організаційно-правові засади забезпечення функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Вивчення змісту дисертації, анотації та наукових праць Романова Максима Юрійовича дає підстави зробити висновок про актуальність обраної теми, достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень та висновків, що виносяться на захист, їх практичну значущість, а також про глибокий аналіз питань, пов'язаних із організаційно-правовими засадами забезпечення функціонування підрозділів дізнання НПУ.

Обрана дисертантом тема для дослідження є дійсно актуальною і торкається широкого кола питань адміністративного права. У державі, яка прагне стати демократичною та правовою, правоохоронні органи зобов'язані бути авторитетними, самостійними, незалежними та дієвими. Досягнути цього можливо лише за умови подальшого розвитку основних інститутів демократичної правової держави, реформування національної правоохоронної системи загалом, та системи протидії корупції зокрема.

Автором влучно визначається актуальність дисертаційного дослідження, що ґрунтується не лише на окресленні місця органів дізнання у системі правоохоронних органів України, покликаних забезпечувати права і свободи людини і громадянина, а й крізь призму інноваційного характеру його функціонування в сучасних суспільно-політичних умовах, що характеризуються докорінною перебудови всього державного механізму і приведення його у відповідність до загальновизнаних європейських стандартів. У зв'язку з тим, що діяльність підрозділів дізнання було відроджено відносно нещодавно, основним наріжним каменем, який лежить в основі дисертаційного дослідження, є наявність значної кількості

законодавчих прогалин, недоліків і суперечностей, які не лише суттєво знижують ефективність функціонування даного інституту, а й подекуди взагалі унеможливлюють якісне виконання покладених на нього завдань. Усунення зазначених недоліків потребує системного підходу і комплексного науково-теоретичного опрацювання, що ґрунтується на дослідженні наукових підходів і сталих прикладів функціонування аналогічних інститутів у зарубіжних країнах.

Таким чином, викладене вище свідчить, що обрана автором тема для дослідження і поставлена мета присвячені дійсно актуальній проблемі, вирішення якої допоможе знайти правильний підхід при удосконаленні національного законодавства у сфері забезпечення функціонування підрозділів дізнання НПУ і приведення його до вимог міжнародних стандартів.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна та академічна доброчесність. Наукова новизна отриманих результатів визначається сучасною постановкою проблеми, виявленням та дослідженням нових ідей та тенденцій розвитку відносин у сфері діяльності правоохоронних органів загалом, та організаційно-правових засад забезпечення функціонування підрозділів дізнання НПУ зокрема. М.Ю. Романов поставив собі за мету опрацювати на підставі аналізу чинного законодавства України, міжнародних нормативно-правових актів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, нормативно-правових актів країн європейського простору, соціологічних досліджень національного й міжнародного рівня, іншої статистичної інформації, а також позицій учених різних галузей права, основні проблемні питання організаційно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання НПУ, і визначити напрями оптимізації вказаної сфери та можливі шляхи розв'язання наявних у ній проблем.

В рамках реалізації окресленої мети, дисертантом було проаналізовано внутрішньоорганізаційну діяльність підрозділів дізнання НПУ як об'єкта

адміністративно-правового регулювання, схарактеризовано завдання, принципи та функції діяльності підрозділів дізнання як елементу системи органів досудового розслідування НПУ, встановлено нормативне регулювання діяльності підрозділів дізнання НПУ, надано історико-правову характеристику становленню, організації та функціонуванню підрозділів дізнання в органах правопорядку України, окреслено організаційно-правові засади формування та функціонування підрозділів дізнання НПУ, з'ясовано організаційно-правові засади підготовки кадрів для підрозділів дізнання НПУ, опрацьовано організаційно-правові засади контролю та нагляду за діяльністю підрозділів дізнання НПУ, досліджено зарубіжний досвід організаційно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання та здійснення досудового розслідування за спрощеною процедурою та визначено можливість його адаптації у національну правову систему, визначено напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання НПУ.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи не викликають суттєвих зауважень. Робота відрізняється фундаментальним змістом, характером постановки наукових проблем, наявністю широкого науково-теоретичного апарату. При висвітленні проблематики дослідження автор апелює до ідей та теорій напрацьованих у вітчизняній та у західній науці. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, зокрема таких, як діалектичний, історико-правовий, логічний, логіко-семантичний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, узагальнення, статистичний

та інші. Таким чином, є всі підстави стверджувати, що дисертація М.Ю. Романова відповідає сучасним тенденціям у методології юридичних наук.

Аналіз рецензованої дисертації дозволяє стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети та дав відповіді на поставлені завдання. При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці. Так, дисертантом було розглянуто основні підходи до тлумачення базових теоретико-правових категорій відповідної галузі і сформульовано авторські дефініції таких понять, як дізнання, організаційно-правові засади, дізнавач, правове, наукове, методичне, інформаційно-технічне забезпечення, післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, спеціалізація, стажування та інших.

Встановлено, що інститут спрощення досудового розслідування незначних кримінальних правопорушень за умови належної організації його функціонування є дієвим інструментом у забезпеченні прав і свобод людини та громадянина, а також менеджменту в правоохоронній сфері, зокрема досудовому розслідуванні.

Варто погодитись із твердженням дисертанта з приводу того, що поняття дізнання вітчизняні та зарубіжні вчені розглядають у різних інтерпретаціях. Його зміст і наповненість, а також межі відповідної процесуальної (слідчої) діяльності залежать від чинного законодавства. Попри те, що інститут здійснення спрощеного досудового розгляду вчинених незначних кримінальних правопорушень був представлений у правових системах здавна, безпосередньо поняття дізнання знайшло своє відображення в законодавстві (у класичному його розумінні) не одразу. Автор слушно зазначає, що власне термін дізнання має багатоаспектний характер: його можна визначити як адміністративну (менеджерську) діяльність уповноваженої особи або як безпосередньо процесуальну діяльність (під час проведення конкретної слідчої (розшукової) дії).

Розкриваючи особливості структури організаційних засад діяльності підрозділів дізнання НПУ, дисертант виокремлює такі складові, як нормативне регулювання, підготовка кадрів, а також засади здійснення контролю й нагляду за діяльністю дізнавача як посадової особи органу правопорядку та суб'єкта процесуальних правовідносин. Автор слушно зауважує, що діяльність дізнавача, з огляду на його подвійний адміністративний статус (одночасне володіння правами поліцейського та правами суб'єкта досудового розслідування), регулюється значним колом нормативно-правових актів, провідне місце з-поміж яких посідає Конституція України.

Підтримуємо також позицію дисертанта з приводу того, що підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації, спеціалізація та стажування є основними й діючими формами підготовки (перепідготовки) працівників поліції для здійснення ними дізнання (за посадою чи за наказом керівника). Така розгалужена система, попри те, що діє тривалий час, не є досконалою, особливо в частині застосування новітніх інформаційних технологій, а також практичної складової.

Оцінюючи дієвість системи контролю та нагляду за діяльністю дізнавача й особи уповноваженої на здійснення дізнання за наказом керівника, М.Ю. Романов в рамках структури такого контролю обґрунтовує доцільність виокремлення внутрішнього, судового і громадського контролю, а також прокурорського нагляду, що в синергії забезпечують існування надійних умов дотримання дізнавачем прав і свобод людини та громадянина.

Заслуговує на увагу висновок дисертанта про те, що внутрішньовідомчий контроль передусім пов'язаний з питанням адміністрування в органі досудового розслідування (підрозділі дізнання), оскільки охоплює фіксування ходу розслідування, розподіл кримінальних проваджень між відповідними суб'єктами (надання доручень на проведення досудового розслідування), хоч і має певні риси процесуального характеру (у частині відсторонення дізнавача від здійснення розслідування та інших).

Судовий контроль схарактеризовано як такий, що зовнішньо інституційно покликаний забезпечити дотримання прав і свобод людини та громадянина в найбільш критичні моменти, коли обставини розслідування не залишають інших способів здобуття інформації, ніж як шляхом тимчасового суттєвого обмеження прав людини, зокрема без її згоди.

Погоджуємось із висновком автора, що найбільш недосконалим у діяльності дізнання є громадський контроль, оскільки його можливості вичерпуються лише участю громадськості в конкурсних комісіях перед призначенням на посаду чи під час атестацій. Такі обставини є об'єктивно зумовленими, оскільки інтеграція в законодавство поняття «таємниця досудового розслідування», значно обмежує коло осіб, які можуть бути поінформовані про його деталі. Водночас прокурорський нагляд має риси найбільш тісного співробітництва з підрозділом дізнання та особами, що здійснюють відповідне розслідування безпосередньо, оскільки більшість дій, рішень указаних осіб можуть бути прийняті лише за згоди прокурора або за його ініціативи.

Дисертант наводить достатньо переконливі аргументи на користь висновку про те, що зазначені інститути контролю та нагляду суттєво впливають на діяльність підрозділів дізнання НПУ. Водночас безпосередньо такий вплив не можна визнати однозначно позитивним, адже існує низка законодавчих колізій, здатних гальмувати процес досудового розслідування та діяльність дізнавача загалом.

На підставі аналізу міжнародних прикладів організації роботи системи спрощення досудового розслідування незначних кримінальних правопорушень М.Ю. Романов формулює низку фактів, а також пропозицій щодо подальшого законодавчого коригування відповідної галузі.

Варто погодитись із твердженням дисертанта з приводу того, що попри наявність значної кількості відмінностей з країнами, правова система яких є нетиповою для українського регіону, щодо фундаментальних підходів до організації роботи системи кримінальної юстиції, відповідний досвід за

умови його належної адаптації може суттєво оптимізувати функціонування органів правопорядку, зокрема підрозділів дізнання НПУ.

Підтримуємо також позицію дисертанта з приводу того, що основними напрямами вдосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання НПУ є правове та законодавче забезпечення (уможливлює створення юридичного підґрунтя і коригування наявного законодавства з урахуванням соціального становища та проблем правозастосування), організаційне та науково-методичне (дозволяє ефективно, тобто з найменшими витратами і найкращим результатом досягти поставлених перед підрозділом чи окремими посадовими особами цілей досудового розслідування), а також інформаційно-аналітичне забезпечення (у сучасних умовах цей напрям є пріоритетним напрямом діяльності будь-якого органу правопорядку, з огляду на можливості, які відкриваються за умови належної реалізації, а також в умовах конкурування органів правопорядку зі злочинним сегментом).

М.Ю. Романов крізь призму авторської позиції досить глибоко аналізує наукові джерела, нормативно-правові акти, а також статистичні дані щодо питання організації діяльності підрозділів дізнання НПУ, що дозволило йому сформулювати низку дійсно актуальних пропозицій і висновків.

Дисертацію виконано на кафедрі публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ відповідно до: Концепції судово-правової реформи в Україні (Постанова Верховної Ради України від 28.04.1992 р. № 2296-XII); Концепції адміністративної реформи в Україні (Указ Президента України від 22.07.1998 р.№ 810); Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки (постанова Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.032016 р.); Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» (Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.06.2020 р. № 454); Основних напрямів

наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 21.12.2020 р. (протокол № 23); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021) та інших.

Викладене вище дозволяє констатувати, що обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі, забезпечено методологією наукового пізнання, положеннями, що знайшли відображення у роботах зарубіжних та вітчизняних вчених. Результати теоретичного та прикладного характеру чітко сформульовані у висновках до розділів. Висновки до розділів та загальні висновки по роботі логічно становлять одне ціле і випливають із змісту дисертації.

Емпіричною базою дослідження є: узагальнені та систематизовані статистичні (загальнодержавні та відомчі) відомості щодо адміністративно-правових аспектів функціонуванні підрозділів дізнання; матеріали статистики НПУ, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Офісу Генерального прокурора, судової влади; узагальнені результати анкетування 103 респондентів (працівників підрозділів дізнання, фахівців у галузі права та громадян України); праці фахівців-правознавців, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною базою дисертації є: Конституція України, нормативно-правові акти України (у тому числі ті, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України): постанови Верховної Ради України, укази Президента України, рішення та постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади, нормативні й індивідуальні акти НПУ, Офісу Генерального прокурора, що регламентують діяльність підрозділів дізнання НПУ. Також у роботі використано практичний досвід роботи дисертанта в підрозділах НПУ загалом і органах досудового розслідування, зокрема.

Таким чином, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня

доктора філософії. Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дослідження викладено у двох статтях у виданнях, що індексуються в міжнародній наукометричній базі Web of Science; одному розділі в міжнародній колективній монографії; трьох публікаціях у національних юридичних виданнях, віднесених до категорії «Б»; одній статті в науковому журналі в співавторстві; тезах доповідей на чотирьох міжнародних і шести всеукраїнських науково-практичних конференціях. Все це дозволило широко ознайомити наукову громадськість з результатами проведеного дослідження.

Значення результатів дисертації для практики правового регулювання. Дисертація М.Ю. Романова виконана на високому рівні та є вагомим внеском в теорію юридичної науки. Перш за все цінність дисертаційної роботи полягає у тому, що вона являє собою комплексне дослідження організаційно-правових засад забезпечення функціонування підрозділів дізнання НПУ.

Здобутки дисертаційного дослідження М.Ю. Романова мають вагому як теоретичну, так і практичну цінність та можуть бути використані в якості методологічної бази для поглиблення наукових учень щодо дослідження організаційно-правових засад забезпечення функціонування підрозділів дізнання НПУ.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. На с. 77-78 дисертації автор визначає, що «Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України максимально точно й детально висвітлює всі організаційні засади функціонування відповідних підрозділів. Водночас норми цього Положення, на нашу думку, потребують удосконалення, зокрема щодо змістовного наповнення нормами, які врегулюють функціонування відповідного інституту (встановлять основні засади, принципи, форми й види планування, окреслять значення цього процесу в менеджменті досудового розслідування), що запропоновано розглянути в окремих наукових дослідженнях». На мою думку, висока практична значимість проблематики предмета дисертації, на якій акцентує увагу автор, зумовлює необхідність у більш детальному розкритті сутності та змісту окреслених ним пропозицій щодо удосконалення відповідного Положення, на що необхідно звернути увагу під час захисту дисертаційного дослідження.

2. У висновках до дисертаційного дослідження автор зауважує, що «Інститут дізнання як форма спрощеного досудового розслідування трансформувався в конкретний підрозділ органів правопорядку не одразу, а лише згодом, що дає підстави констатувати складний еволюційний процес, що пов'язаний із упровадженням низки норм адміністративно-правового змісту, котрі врегульовували (як і в умовах сьогодення) питання компетентністних взаємин між посадовими особами, що провадять відповідну діяльність». Ураховуючи, що становлення відповідного підрозділу, у тому числі в системі Національної поліції України все ще триває, на мою думку потребує уточнення позиція автора щодо ймовірно більш досконалих форм організації функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України.

Слід відмітити, що вказані зауваження і побажання є рекомендаційними і в цілому не позначаються на позитивній оцінці дисертації, оскільки спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. У дисертаційній роботі є посилання на відповідні джерела інформації, а також дотримані усі норми законодавства про авторське право. Дисертація М.Ю. Романова є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Дисертаційне дослідження М.Ю. Романова є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення та висновки роботи автор отримав особисто, вони є обґрунтованими, містять наукову новизну. При здійсненні дослідження автором було досягнуто поставленої мети та виконано поставлені завдання. Вивчення матеріалів дисертації свідчить про її пошуковий характер, творчий підхід автора до вирішення поставлених завдань.

Результати дослідження дисертанта відрізняються змістовністю теоретичного матеріалу, обґрунтованістю і достовірністю, доведеністю і грамотністю, в повній мірі вирішують поставлену мету. У опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

Основні положення дисертації, що задекларовані здобувачем, містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертації.

Тому, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Романова Максима Юрійовича на тему «Організаційно-правові засади забезпечення функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, що висуваються

Міністерством освіти і науки України та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. Романову М.Ю. може бути присвоєно науковий ступінь доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», за результатами успішного публічного захисту відповідного дисертаційного дослідження в установленому законодавством України порядку.

Офіційний опонент:
заступник директора
Навчально-наукового інституту
заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент **Інна ШРУБ**